

▲ Patiënt Marlène Lingg en apotheker Ineke van Woerkom (rechts). © Rob Engelaar

Marlène reageerde slecht op medicijn en belandde in ziekenhuis, nu heeft ze dna-paspoort: 'Veilig gevoel'

Op een plastic pas heeft Marlène Lingg (60) een deel van haar dna opgeslagen. Met de pas kunnen artsen en apothekers precies zien welke medicijnen bij haar niet werken. Vorig jaar kregen 20.000 patiënten zo'n dna-paspoort. Een recordaantal. Wat is dat eigenlijk voor pas en wie heeft er wat aan? Dna-paspoortbezitter Marlène Lingg, apotheker Ineke van Woerkom en afdelingshoofd Klinische Chemie van het Erasmus MC Ron van Schaik leggen het uit.

Ellen van Gaalen 29-03-24, 06:30 Laatste update: 29-03-24, 07:57

Met een dna-paspoort kunnen artsen en apothekers bepalen of je niet hondsberoerd wordt van sommige medicijnen: door een dna-afwijking kunnen sommige pillen bij een groep mensen totaal verkeerd uitpakken.

Precies de reden waarom Marlène Lingg uit het Brabantse Asten zo'n dna-paspoort kreeg. Ze belandde in 2018 met een gigantisch hoge hartslag in het ziekenhuis. Maar de medicijnen die de artsen voorschreven, werkten veel te sterk. Pas na enig speurwerk vonden ze een ander middel dat het hart in een rustiger ritme duwde.

Toch was het lek niet boven. „Ik had helemaal geen energie meer, het voelde alsof er een handrem was aangetrokken. Alles kostte me te veel moeite”, aldus Lingg.

Apotheek adviseerde om het dna te testen

Het dossier van Lingg deed een belletje rinkelen bij haar apotheek in Asten: zou deze patiënt een afwijking in het dna hebben? Die apotheek verdiepte zich al langer in afwijkingen in ons genetische materiaal die kunnen verklaren waarom iemand slecht op medicijnen reageert. Met een wattenstaaf nam de apotheker wat wangslim af. En daarna kwam het verlossende woord: Lingg heeft afwijkingen in haar dna waardoor haar lever sommige medicijnen niet goed afbreekt.

Deze informatie staat nu op een plastic pas: haar dna-paspoort. Ze kan de pas voortaan aan artsen en apothekers geven om problemen met medicatie te voorkomen.

Intussen is Lingg allang niet meer de enige met zo'n paspoort. Het aantal patiënten met een dna-profiel groeit snel. Vorig jaar deden de zestien laboratoria in Nederland ongeveer 50.000 onderzoeken. Een stukje erfelijk materiaal van zo'n 20.000 patiënten werd op afwijkingen beoordeeld.

Minder kans op bijwerkingen door dna-profiel

Een dna-profiel kan grote voordelen hebben: patiënten hebben 30 procent minder kans op bijwerkingen omdat ze sneller de juiste medicijnen krijgen. Soms moet de dosering omhoog of omlaag, soms is een heel ander middel nodig. Uit onderzoek dat het LUMC in 2016 deed, bleek dat 192.000 patiënten een aangepast recept hadden gekregen als ze een dna-paspoort zouden hebben gehad. „Dat zijn vijf voetbalstadions vol, hè”, illustreert Jesse Swen, apotheker en hoogleraar klinische farmacie.

▲ Marlène Lingg (links) heeft een dna-paspoort zodat apotheker Ineke van Woerkom kan zien welke medicijnen het beste werken. © Rob Engelaar

Voor sommige patiënten kan het zelfs van levensbelang zijn om die dna-afwijking te kennen. Mensen met borst- of darmkanker krijgen bijvoorbeeld een medicijn dat ernstige bijwerkingen geeft bij liefst 30 procent van de patiënten. Iets minder dan 1 procent overlijdt zelfs, doordat de lever het middel niet goed afbreekt. „Die mensen krijgen eigenlijk een enorme overdosis binnen, waardoor ze niet doodgaan aan kanker, maar aan de behandeling”, legt Swen uit.

Tegenwoordig controleren ziekenhuizen bij al deze patiënten hun dna op afwijkingen, zodat ze een lagere dosis kunnen geven. In de bijsluiter staat zelfs het advies om zo'n dna-paspoort op te stellen.

Meer testen bij antidepressiva

Bij het voorschrijven van antidepressiva is het vaak zoeken naar de juiste medicijnen en moeten mensen soms meerdere keren overstappen op een ander middel. Een dna-paspoort kan dat in veel gevallen voorkomen.

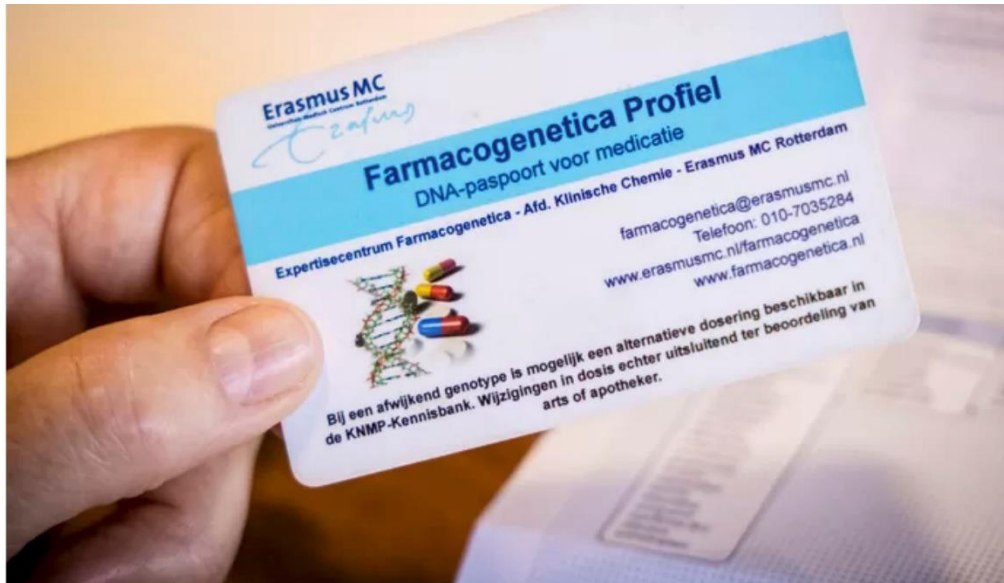
En wat te denken van de bloedverdunner die patiënten na een herseninfarct krijgen. Daarvan is bekend dat niet iedereen goed op het meest voorgeschreven middel genaamd clopidogrel reageert. „Het kan zijn dat zulke mensen opnieuw met een herseninfarct in het ziekenhuis belanden. Ik vind dat die mensen altijd een dna-check moeten krijgen, want het risico op overlijden of blijvende schade is groot”, zegt apotheker Fleur van Gelder.

Experts die zich al jaren met de dna-profielen bezighouden, vinden dat meer patiënten zo'n medicatiepas moeten krijgen. Nu gebeurt het alleen als mensen specifieke medicijnen, bijvoorbeeld voor kankerbehandelingen, krijgen of als patiënten opvallend slecht op medicijnen reageren.

Dna-paspoort wordt niet altijd vergoed

Dat heeft alles met geld te maken. Als huisartsen of medisch specialisten zo'n test met een goede reden aanvragen, vergoedt de zorgverzekering die. Mensen die er bij de apotheek om vragen, moeten de rekening zelf betalen.

Apothekersvereniging KNMP vindt het juist een taak van de apotheek om te bepalen welke patiënten baat hebben bij een dna-paspoort. „Een apotheek is er niet alleen om doosjes medicijnen te schuiven. Als je zo'n dna-test hebt, kunnen apothekers uitzoeken welke alternatieven patiënten kunnen krijgen”, stelt beleidsmedewerker Jeltje Luinenburg. Maar dat kost tijd en geld. En een vergoeding is er dus niet.

▲ Het aantal patiënten met een dna-paspoort groeit. © Rob Engelaar

Tenminste, niet standaard, want voor de apotheek in Asten maakte zorgverzekeraar CZ een uitzondering. De apothekers krijgen een consult vergoed als ze een patiënt testen en de uitslag uitleggen. „Wij zien het aan de balie als iemand niet goed op medicijnen reageert en kunnen daar onderzoek naar doen. Maar het kost best veel tijd. Ik snap dat apothekers dit niet doen als ze geen geld krijgen”, reageert apotheker Ineke van Woerkom.

Apotheek kan er geld mee besparen

Deze apotheek bespaart uiteindelijk geld, doordat ze patiënten sneller het juiste middel kan geven. „We zijn ook zo ver dat huisartsen niet meer een derde antidepressivum aan een patiënt voorschrijven voordat ze een dna-test hebben laten doen”, beschrijft Van Woerkom.

Maar als het in deze apotheek zo goed werkt en er worden zelfs kosten bespaard, waarom gebeurt dit dan niet overal? Het is een beetje een kip-ei-verhaal, erkent een woordvoerder van zorgverzekeraar CZ. „Dit vergt een investering van een apotheek, onder meer in kennis. Als een apotheek daar energie in steekt en het goed doet, willen wij daar best iets tegenover zetten. Maar het initiatief ligt bij apothekers.”

Het kan mogelijk miljoenen besparen in de gezondheidszorg

- Ron van Schaik, afdelingshoofd Klinische Chemie Erasmus MC

Volgens zorgverzekeraar Zilveren Kruis is het niet nodig om iedereen een dna-paspoort te geven. „Niet iedereen zou dat gebruiken, omdat ook niet iedereen medicijnen gebruikt. Bovendien komen de meeste medicijngebruikers uit met een standaarddosering”, verklaart een woordvoerder.

Meer bewijs dat het effectief is

Intussen werken onderzoekers hard aan meer bewijs dat zo'n dna-paspoort effectief is. „Het kan mogelijk miljoenen besparen in de gezondheidszorg”, betoogt Ron van Schaik, afdelingshoofd Klinische Chemie in het Erasmus MC. Om nog maar even terug te denken aan mensen met een depressie: „Als zij eerder in de maatschappij terugkeren, omdat hun behandeling sneller aanslaat, is dat winst.”

Bovendien helpt het als de passen goedkoper worden, verwacht onderzoeker Swen. Nu kost het in het LUMC nog zo'n 500 tot 600 euro om zo'n dna-medicatiepas op te stellen. „Ik verwacht dat het richting 275 euro gaat als er meer vraag komt. Nu is het nog vrij bijzonder en daardoor duurder.”

Enzym breekt medicijnen niet goed af

Voor Lingg had de dna-test in elk geval niet op een beter moment kunnen komen. Want, omdat ze inderdaad een afwijking heeft aan een enzym dat medicijnen afbreekt, werkten haar hartmedicijnen niet naar behoren. Van Woerkom: „Als dat middel te sterk werkt, gaat je hartritme omlaag. Voor Marlène voelde dat, zoals zij zelf beschrijft, alsof de handrem er op ging.” Deze apothekers adviseerden hun patiënt de dosering sterk omlaag te brengen.

En dat was een hele opluchting voor Lingg. „Het was best angstig dat ik zo heftig op de medicatie reageerde. Nu neem ik die dna-pas overal mee naartoe.” Zodat alle artsen en apothekers direct kunnen zien dat deze patiënt niet op alle medicijnen goed reageert. „Ik vind het een heel veilig gevoel om dit pasje te hebben.”

▲ Een apotheker kan wangslijm afnemen om het dna te bepalen. © Rob Engelaar